

LAKS: Het leerproces van de leerling moet centraal komen te staan!

LAKS position paper: rondetafelgesprek toetsing, examens en selectie in het funderend onderwijs, 24 april

Inleiding

Het LAKS vraagt al jaren aandacht voor de toetscultuur en prestatiedruk die er in het onderwijs heerst. Zo heeft het LAKS in 2019 onderzoek gedaan onder scholieren naar deze toetscultuur, waaruit bleek dat het onderwijs volgens scholieren draait om 'zweten, weten, vergeten'. Eerst heel hard leren voor een toets, de toets maken en vervolgens de stof weer net zo hard vergeten. Helaas iets waar veel leerlingen zich in herkennen.

Leerlingen komen al vroeg in aanmerking met deze toetscultuur. Op de basisschool werken kinderen bijvoorbeeld toe naar de doorstroomtoets, die voor veel van hen een spannend en belangrijk moment vormt. In toenemende mate is het ook zo dat scholen kinderen al vanaf groep 3 onderwerpen aan Cito-toetsen. Op de middelbare school hebben leerlingen vervolgens toets na toets, toetsweek na toetsweek, om aan het eind van de rit het centraal examen te maken. Deze enorme focus op toetsen zorgt voor toets- en prestatiedruk en zorgt er niet per se (en soms juist niet) voor dat leerlingen meer kennis en vaardigheden op doen. Het wordt tijd dat we eens stil gaan staan bij ons onderwijssysteem en de rol die toetsen daarin spelen.

Vroege selectie en een gedifferentieerd systeem

Het Nederlands onderwijssysteem is gekenmerkt door een vroege selectie en sterke differentiatie. Dit betekent dat leerlingen op een (te) jonge leeftijd worden ingedeeld in verschillende onderwijsrichtingen. Hoewel het LAKS het belangrijk vindt om te benadrukken dat verschillende onderwijsrichtingen vooral over verschillende manieren van leren gaat, hangen er in de maatschappij toch waardeoordelen aan de verschillende onderwijsrichtingen. Vwo wordt dan als beter gezien dan vmbo. Al bij de doorstroomtoets op de basisschool wordt er door leerlingen druk ervaren door deze waardeoordelen. Deze doorstroomtoets bepaalt namelijk veel; het bepaalt naar welke onderwijsrichting jij gaat, en op een later moment wisselen van onderwijsrichting is niet vanzelfsprekend (niet iedereen krijgt de kans, het kost extra tijd en soms geld).

Naast dat dit enorm veel stress oplevert bij leerlingen, bevordert het de leercurve van de leerling ook niet. Integendeel; door vroeg van elkaar gescheiden te worden, krijgen leerlingen niet de kans om van elkaar te leren. Het is belangrijk om kritisch te kijken naar deze kenmerken van het Nederlands onderwijssysteem. Het LAKS is namelijk van mening dat het onderwijssysteem op deze manier al heel vroeg wordt gekenmerkt door prestatiedruk en het negatieve effecten heeft op de leercurve van leerlingen.

Schoolexamens en formatief evalueren

Als je dan van de basisschool naar de middelbare school gaat, val je met je neus in de

toetsen. Gemiddeld krijgen leerlingen 102 cijfers per jaar. Dat betekent gemiddeld 3 cijfers per schoolweek. Tijd om stil te staan bij wat je hebt geleerd is er niet en dat is nu juist waar je veel van leert.

Toetsen op zichzelf belemmeren leerlingen niet in het leren: het gaat om de manier waarop er met toetsing wordt omgegaan. Nu staat vaak het cijfer centraal als eindproduct van het leren in plaats van de leerontwikkeling. Op deze manier leer je niet waar je nog kunt verbeteren of waar je goed in bent; na het cijfer te hebben ontvangen moet je simpelweg leren voor de volgende toets. We zijn dus niet tegen cijfers an sich, maar vinden de manier waarop er nu mee wordt omgegaan ineffectief.

Gelukkig zijn er ook scholen die het anders doen. Zij passen 'formatief evalueren' toe. Dit is een manier van evalueren of toetsen die niet gefocust is op het geven van cijfers. Deze manier is er juist op gericht om te kijken waar de leerling goed in is en waar de leerling nog hulp bij nodig heeft. De docent kan vervolgens de lesstof aanpassen op de klas en zo kan er beter worden ingespeeld op het bieden van extra hulp aan individuele leerlingen. Feedback voor de leerling komt zo centraal te staan in plaats van het cijfer. Dat klinkt een stuk leerzamer toch? Dat is waarom LAKS pleit voor meer focus op formatieve evaluatie in plaats van op summatieve toetsing.

De centrale eindexamens

In de bovenbouw, waar het PTA geldt en naar de eindexamens wordt toegewerkt, wordt terughoudender met formatieve evaluatie omgegaan. We zijn weer terug bij af: we moeten leerlingen wel toetsen met cijfers, want anders zijn ze niet goed voorbereid op de centrale eindexamens. En dat is op dit moment waar alles om lijkt te draaien op de middelbare school. Als je niet de juiste cijfers haalt, haal je simpelweg je diploma niet. Maar zegt het centraal eindexamen wel genoeg over de vaardigheden en de kennis die je hebt opgedaan?

Conclusie: leerproces van de leerling moet centraal staan!

Het LAKS ziet veel misgaan in het Nederlands onderwijssysteem: van vroege selectie en sterke differentiatie tot aan de centrale eindexamens. Het onderwijs is niet gefocust op wat de leerling nodig heeft, maar op cijfers en het continu streven naar 'het hoogst haalbare'. Het is tijd voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om te durven veranderen. Het onderwijssysteem wordt niet aangepakt, terwijl het blijvend veel problemen oplevert voor het individu en de samenleving in het geheel. Het LAKS roept de staatssecretaris op om het onderwijssysteem op de schop te gooien en op zo'n manier in te richten dat het leerproces van de leerling centraal staat.

